

Література

1. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию: Пер. с англ. / Ф. Фукуяма. — М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2004. — 730 с.

2. *Marwell, G. and Ames R.E.* (1981) Economists Free-Ride, Does Anyone Else? Experiments on the Provision of Public Goods, IV. — *Journal of Public Economics*. — 15. — 3. — P. 295 — 310.

Жданов В. І., канд. екон. наук, доцент
кафедри макроекономіки та державного управління

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ТА ПРОВЕДЕННІ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасний стан середовища, в якому живе і працює людина, продовжує характеризуватись значним ступенем невизначеності. Це стосується наукової діяльності та навчальних процесів як окремих людей, так і їх груп, на результати яких суттєво впливає середовище. Саме тому останнім часом розроблено та успішно використовується відповідний інструментарій, що дозволяє зменшити ступінь невизначеності характеристик середовища і являє собою прогнозування.

В той же час прогнозування, як таке, має яскраво виражений альтернативний характер, базується на припущеннях, що не зміншує ступеню невизначеності, а особливості управління процесами визначають їх обов'язкову цільову сутність. При цьому надзвичайно важливим є уміння досягти поставлених цілей, що передбачає їх адекватне формулювання з точки зору оцінки можливості та вибору методів їх досягнення.

В сучасній літературі ціль визначається здебільшого як бажаний, або необхідний стан об'єкта в майбутньому, або спосіб руху в напрямку такого стану. З цієї точки зору формулювання цілей ускладнюється їх можливим збігом із завданнями, пріоритетами та напрямками діяльності. Необхідно зазначити, що навіть у нормативних документах органів влади в Україні цілі, що встанов-

люються перед складовими соціально-економічної політики та самими органами, як мінімум викликають можливість їх подвійного тлумачення та ускладнюють досягнення бажаного стану системи в майбутньому. Тому необхідним видається формулювання адекватної сутності цілі, яке дасть змогу, з одного боку, відрізнити її від зазначених проміжних і допоміжних категорій, а з іншого — визначатиме оцінку її досягнення.

Отже, під *ціллю* слід мати на увазі *набуття системою нових характеристик, досягнення яких було б неможливим, або проблематичним без спрямованої на їх досягнення діяльності цільпокладальника*. Таким чином, ці особливі характеристики і повинні бути сформульовані в кожному конкретному випадку постановки цілі. Це вимагає встановлення таких базових засад формулювання цілей.

1) Ціль повинна мати максимально можливу кількісну визначеність, що дасть можливість здійснювати поточний і проміжний контроль її досягнення. Разом з тим, дотримання цієї засади дає переважній більшості учасників процесу та задіяних в реалізації цілі чітко розуміти, яких саме характеристик системи необхідно досягти. 2) Має бути конкретно визначений плановий момент (проміжок часу) досягнення цілі, тобто коли саме система повинна набути зазначених характеристик. Окрім очевидного значення для процесу контролю за досягненням цілі, дотримання цієї засади сприяє успішному виконанню інших складових процесу управління, зокрема, регулювання шляхом формування додаткових можливостей адекватного складання календарного плану досягнення цілі. 3) Ціль повинна мати ендогенний характер, тобто встановлені характеристики повинні стосуватись виключно самої системи з тим, щоб можливість досягнення цілі не залежала від діяльності інших — суміжних, або інфраструктурних елементів: аналогічних систем, зовнішнього середовища і т.п. Виконання цієї засади дає змогу встановити найкращим чином відповідального за досягнення цілі та оцінювати його діяльність з точки зору досягнутих результатів. 4) Нові характеристики системи (ціль) повинні бути принципово можливими для досягнення. 5) Ціль повинна відповідати уявленням тих учасників процесу, яких вона стосується, про її значущість та позитивні й негативні аспекти, пов'язані як з самим процесом її досягнення, так і з його наслідками.

Таким чином, у проголошених цілях найбільш доречними є значущі формулювання: досягти, встановити, отримати і т.п. При цьому абсолютно неадекватними є традиційні формулювання: поглибити, посилити, вдосконалити, збільшити і т.п., які типово

придатні для встановлення завдань. Формулювання «вступити» є неадекватним з точки зору невиконання засади ендогенності, оскільки настання факту вступу до певної групи безпосередньо залежить від діяльності самої групи.

Найбільш неадекватним з точки зору відповідності засадам формулювання цілей є відоме висловлювання про «побудову соціально-орієнтованої ринкової економіки» як цілі соціально-економічної політики України, оскільки таке формулювання суперечить всім базовим засадам.

Дотримання відповідності цілей зазначеним базовим засадам у процесі формулювання та реалізації дасть змогу суттєво зменшити інерційність наукових досліджень та навчального процесу, сприятиме посиленню їх мобільності та адекватності за рахунок збільшення їх керованості.

Квасов С. А., канд. екон. наук, старш. викл.
кафедри макроекономіки та державного управління

ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ МЕТОДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Педагогічний експеримент (лат. *experimentum* — проба, дослід). Суть методу полягає у спеціальній організації педагогічної діяльності викладачів та студентів з метою перевірки та обґрунтування наперед розроблених теоретичних припущень, або гіпотез.

Залежно від цілей, розрізняють наступні види педагогічного експерименту:

констатуючий — такий вид експерименту, при якому вивчаються питання теорії та практики, які реально існують у житті. Він проводиться на початку дослідження з метою з'ясування позитивних та негативних сторін проблеми яка вивчається;

уточнюючий — коли перевіряється гіпотеза яка була висунута в процесі осмислення проблеми;

перетворюючий — у процесі якого моделюються нові педагогічні технології (наприклад, вводяться новий зміст, форми, мето-